

SCIENTOLOGY EN NY RELIGION

M. Darrol Bryant, fil.dr
Professor i religion och kultur
Renison College, University of Waterloo
Waterloo, Ontario, Kanada

26 september 1994

SCIENTOLOGY EN NY RELIGION

SCIENTOLOGY
EN NY RELIGION

INNEHÅLL

I.	Utbildnings- och forskningsbakgrund	1
II.	Uppgiften	4
III.	De ”nya religionerna” och religionsforskningen	4
IV.	Är Scientology en religion?	7
V.	Är Scientology ett dyrkande samfund?	13

26 september 1994

SCIENTOLOGY EN NY RELIGION

M. Darrol Bryant, fil.dr
Professor i religion och kultur

Renison College, University of Waterloo
Waterloo, Ontario, Kanada

I. Utbildnings- och forskningsbakgrund

Jag tog min Bachelor of Arts (fil.kand.) *cum laude* (1964) i filosofi och statskunskap vid Concordia College, Moorhead, Minnesota, USA. Min S.T.B. *cum laude* (1967) i teologi är från Harvard Divinity School, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA. Jag tog min Master of Arts (M.A.) (fil.mag.) (1972) och Ph.D.-examen (fil.dr) (1976) inom särskilda religionsstudier vid Institute of Christian Thought, University of St. Michael's College vid University of Toronto i Ontario, Kanada. Min avhandling hette ”History and Eschatology in Jonathan Edwards: A Critique of the Heimert Thesis [Jonathan Edwards historik och eskatologi: En kritik av Heimert-tesen]”.

Jag undervisade vid Concordia College i Moorhead, Minnesota, (sommaren 1966), vid Waterloo Lutheran University i Waterloo, Ontario (1967–1969), vid University of Windsor i Windsor, Ontario (somrarna 1972 och 1973), vid University of Toronto, Extension i Toronto, Ontario (1972) och sedan 1973 vid Renison College, University of Waterloo. Jag tjänstgjorde som professor i religions- och kulturvetenskap (Professor of Religion and Culture) vid Renison College och där även som biträdande professor i forskning i social utveckling (Associate Professor of Social Development Studies). Jag har sedan 1982 verkat som understödjande fakultetsmedlem för Reformationshistoriska

konsortiet (Consortium in Reformation History) vid University of Waterloo och vid University of Guelph. Jag verkade som institutionschef vid institutionen för religionsstudier (Department of Religious Studies) vid University of Waterloo (1987–1993) och tjänstgör för närvarande som handledare för forskarstudenterna i Masters-programmet i religionsvetenskap vid University of Waterloo.

Jag har också varit gästforskare vid universitetet i Cambridge, Cambridge, Storbritannien (1980), vid Indian Institute of Islamic Studies, New Delhi, Indien (1986), vid Dr. S. Radhakrishnan-institutet för avancerade studier i filosofi, vid universitetet i Madras, Madras, Indien (1987), Hamdard University, New Delhi, Indien (1993), och Nairobi University, Nairobi, Kenya (1994). Jag har föreläst vid universitet i Asien, Afrika, Latinamerika och Europa.

Jag har skrivit fyra arbeten inom religionsforskningen: *To Whom It May Concern: Poverty, Humanity, Community* [Till vederbörande: Fattigdom, mänsklighet, gemenskap] (Philadelphia, 1969), *A World Broken By Unshared Bread* [En värld bruten av odelat bröd], (Genève, 1970), *Religion in a New Key* [Religion i en ny tonart] (New Delhi, 1992) och *Jonathan Edwards Grammar of Time, Self, and Society* [Grammatik för tiden, självet och samhället] (Lewiston, NY, 1993). Jag har även redigerat (ensam eller i grupp) tolv andra verk inom disciplinen, inklusive *Exploring Unification Theology* [Utforskandet av Unification-teologien] (New York, 1978), *God: The Contemporary Discussion* [Gud: Den moderna diskussionen] (New York, 1982), *The Many Faces of Religion and Society* [Religionens och samhällets mångfaldiga ansikten] (New York, 1985), *Eugen Rosenstock-Huessy: Studies in His Life and Thought* [Studier i hans liv och tankar] (Lewiston, NY, 1986), *Interreligious Dialogue: Voices for a New Frontier* [Religiös dialog: Röster för en ny front] (New York, 1989) och *Pluralism, Tolerance, and Dialogue* [Pluralism, tolerans och dialog] (Waterloo, 1989). Tillsammans med Doris Jakobsh har jag sammanställt *A Canadian Interfaith Directory* [Kanadas register över religioner] (Waterloo, 1993). Jag har publicerat mer än fyrtio vetenskapliga artiklar, inklusive "Faith and History in Grant's Lament [Tro och historik i Grants klagan]", "Media Ethics [Mediaetik]", "Cinema, Religion, and Popular Culture [Film, religion och popkultur]", "Sin and Society [Synd och samhälle]", "The Consolations of Philosophy [Filosofins vederkvickande]", "New Religions: Issues and Questions [Nya religioner: Debatt och frågeställningar]", "Towards a Grammar of the Spirit in Society [Mot en samhällets andliga grammatik]", "Interreligious Dialogue and Understanding [Religiös dialog och förståelse]", "The Purposes of Christ: Towards the Recovery of a Trinitarian Perspective [Meningen med Kristus: Mot ett återhämtande av det trinitariska perspektivet]", "From 'De' to 'Re' or Does the 'Future of Ontotheology' Require the Recovery of the Experience/Sense of Transcendence? [Från 'De' till 'Re' eller kräver ontoteologins framtid ett återhämtande av transcendensens upplevelser/förnimmelser]", "The Kumbha

Mela: A Festival of Renewal [Kumba Mela: En förnyelsefest]”, och ”To Hear the Stars Speak: Ontology in the Study of Religion [Hör stjärnorna tala: Ontologi i religionsforskningen]”. Mina tryckta arbeten sträcker sig över hela det breda religions- och kulturområdet men kan delas upp i följande delområden: I. Teologi och etik. II. Religion i Nordamerika. III. Nya religiösa rörelser och IV. Dialog mellan religioner.

Under mer än 25 års tid har jag undervisat inom religionsvetenskapen. Jag har regelbundet hållit kurser vid Renison College vid University of Waterloo om det Religiösa sökandet (the Religious Quest), Religionsforskning (The Study of Religion), De kristna idéernas historia (The History of Christian Thought) och Möte och dialog mellan religioner (Interreligious Encounter and Dialogue), vilka använder sig av den gängse akademiska religionsforskningens jämförande, historiska och sociologiska metoder. Tidvis håller jag kurser i Religion och politik (Religion and Politics), Religion och litteratur (Religion and Literature), Religion och film (Religion and Film) och föreläsningar om sekter, kulturer och nya religiösa rörelser. Jag har även hållit kurser på forskarnivå i ämnena kristendom och världsreligioner.

Under en längre tid har jag varit medlem i Canadian Society for the Study of Religion (kanadensiska förbundet för religionsforskning), American Academy of Religion (amerikanska religionsakademien), Canadian Theological Society (kanadensiska teologiförbundet), Society for Values in Higher Education (Förbundet för den högre utbildningens värderingar), Royal Asiatic Society (Kungliga asiatiska föreningen) och Society for Buddhist Christian Studies (Förbundet för buddhistisk och kristen forskning). Jag har tjänstgjort som konsult vid större internationella och samreligiösa konferenser, inklusive Assembly of the World's Religions (Världsreligionernas församling) (1985, 1990, 1992),

Som religions- och kulturforskare har jag sedan mitten av 1970-talet engagerat mig i studiet av nya religiösa rörelser. Jag har varit intresserad av att förstå dessas ursprung, trosuppfattningar och religiösa bruk och förhållanden mellan dessa nya rörelser i en större kultur. (Många av de nya religionerna är inte ”nya” i någon djupare bemärkelse utan helt enkelt nykomlingar i det nordamerikanska samhället.) Jag har också intresserat mig för, och delvis roats av, den intensiva och ofta hysteriska reaktion som de nya religiösa rörelserna framkallat bland delar av allmänheten. Jag har genomfört omfattande fältarbeten bland flera nya religiösa samfund i Kanada, Förenta staterna och Indien.

Vad beträffar Scientology-kyrkan blev jag först medveten om detta nya religiösa samfund under mitten av 1970-talet. Jag träffade då ett antal medlemmar från Scientology-kyrkan i Toronto och Kitchener, i Ontario. Jag fick möjlighet att delta i några möten under

sent 70- och tidigt 80-tal som sammanförde medlemmar i Scientology-kyrkan och religionsforskare i diskussioner avseende Scientologys grundläggande trossatser och utövande. Jag har träffat några av medlemmarna i de amerikanska och brittiska grenarna av kyrkan. Jag har haft ingående samtal med kyrkans medlemmar angående deras erfarenhet av Scientology och dess inverkan på deras liv. Till dags dato har jag bibehållit begränsade kontakter med några kanadensiska kyrkomedlemmar. Jag har besökt Scientology-center i Kitchener och i Toronto (på Yonge Street). Sedan mitten på 1970-talet har jag läst många av Scientology-kyrkans mer betydelsefulla publikationer, inklusive *Dianetics: Hur tanken påverkar kroppen*, *Vad är Scientology?* *The Volunteer Ministers Handbook* och *The Scientology Religion*. Jag har även läst kyrkans skrifter om nutida sociala frågeställningar, exempelvis drogmissbruk, utövningar inom mental hälsa och religionsfrihet. Jag har läst akademiska avhandlingar och böcker rörande Scientology-kyrkan, de flesta förrättade av religionssociologer.

II. Uppgiften

Jag har blivit ombedd, i egenskap av religionsforskare, att delge mina åsikter rörande två frågeställningar. 1. Är Scientology en ”religion”? och 2. Är Scientology-kyrkor ”center för andakt”? Jag inser vidare att dessa frågeställningar kan ha relevans för frågor rörande Scientology-kyrkoorganisationers skattebefrielse enligt vissa staters lagstiftning. Vid min analys av dessa frågeställningar kommer jag att ge viss bakgrundsinformation om forskningen kring religiösa rörelser i nutiden, och kommer därefter att direkt adressera ovanstående frågor. Min diskussion och mina slutsatser kommer att baseras enbart på min roll som religionsforskare och inte som expert inom något juridiskt eller administrativt område.

III. De ”nya religionerna” och religionsforskningen

En mångfald ”nya religioner” har uppstått i Nordamerika och Europa under detta århundrades senare hälft. I medierna har dessa ofta kallats för ”kulter” och inkluderar grupper som Hare Krishna, 3HO, Unification Church, transcendental meditation och Scientology. Då dessa ”nya religioner” tilldrog sig mediernas uppmärksamhet skedde det vanligtvis i samband med sensationella påståenden om att gruppmedlemmarna inte deltog på frivillig väg, utan hade blivit ”programmerade” eller ”hjärntvättade”. Sådana utsagor har undersökts både akademiskt (Eileen Barker, *The Making of a Moonie* [Skapandet av en moonie], Oxford, 1984) och i ett antal statliga utredningar (Hill-rapporten om ”Mind-Development Groups, Sects, and Cults in Ontario” [Ontarios sinnesutvecklande grupper, sekter och kulter], 1980). Dessa seriösa

akademiska och statliga utredningar fann sådana påståenden grundlösa men likväl fortlever sådana negativa framställningar.

Då religionsforskare under 1960- och 1970-talen påbörjade forskning kring de ”nya religiösa samfunden” gjordes ett flertal observationer vilka är värda att nämnas här. Studierna fortsatte in på 1980- och 1990-talen och kom att utvidgas även till andra delar av världen.

Flera av de ”nya religionerna” var egentligen inte ”nya globalt” utan var nya endast i Nordamerika. Exempelvis ansågs Hare Krishna-rörelsen vara en ”ny religion/kult” men uppfattades som ”ny” egentligen enbart i Nordamerika. Det är ett samfund med långa anor i Indien och har sitt ursprung i den hinduiska reformatorn Caitanyas liv och arbete under 1500-talet. Rörelsen har sedan dess varit ständigt närvarande i Indien men kom till Nordamerika först på 1960-talet. Samma gäller för ett antal andra nya religiösa rörelser med ursprung i östindiska, buddistiska och sikhiska traditioner.

Ett mindre antal ”nya religioner” har sitt ursprung i återupplivandet av äldre religiösa traditioners glömda eller förbisedda aspekter, ofta de muslimska, judiska och kristna lärornas ockulta och meditativa dimensioner. Exempelvis gällde Kanadas första ”avprogrammeringsfall” en ung kvinna, med examen från University of Waterloo, som hade anslutit sig till ett katolskt karismatiskt samfund i Orangeville, Ontario.

Många av de ”nya religionerna” har uppstått genom den kristna eller islamiska missionens kontakt med inhemska traditioner i Afrika och Asien. När dessa grupper kom att sprida sina läror i Nordamerika, betraktades detta med oro av de äldre kyrkosamfunden, som ansåg många av de nya samfundens trossatser vara ”kätterska”. Vissa av dessa syntetiska rörelser som Unification Church, har sitt ursprung i den kristna missionsvärlden men införlivar delar av de inhemska eller traditionella religionerna, liksom även ”nya uppenbarelsen”. Ett liknande fall är bahai-traditionen, vilken har uppstått ur den islamiska traditionen men även innehåller en ”ny uppenbarelse”.

En del av de nya religionerna var i stort sett ”nya”, exempelvis Scientology och Prospero-rörelsen. (Se Robert Ellwood, Jr., *Religious And Spiritual Groups in Modern America* [Det moderna Amerikas religiösa och andliga grupper], Englewood Cliffs, NJ, 1973.) Likväl finner vi, även i dessa fall, ett förkastande av rena nymodigheter, exempelvis i L. Ron Hubbards förklaring av att Scientology är ”en direkt utvidgning av Gautama Siddharta Buddhas arbete”. (*Volunteer Minister's Handbook*) Sålunda finns det, även i dessa fall, element av övertygelse, bruk,

inspiration eller ritual vilka har föregångare eller paralleller inom äldre och/eller andra traditioner.

Religionshistorikerna påminner oss om att ”nya religiösa rörelser” uppstår ständigt. Som exempel utpekar historikerna 1800-talets Amerika som den epok i vilken ”nya religiösa rörelser” uppstod över hela landet, eller 1900-talets Japan, särskilt efter andra världskriget, där ett liknande fenomen observerades. Under större delen av 1800-talet var de amerikanska exemplen variationer på det kristna temat, men ändå ”nya”. (Se Mary Farrell Bednarowski, *New Religions and the Theological Imagination in America* [Amerikas nya religioner och teologiska föreställningar], Bloomington, IN: 1989.) Det fanns shakers och kväkare, mormoner och New Light-rörelsen, Oneidian- och New Harmonians-rörelserna och ett tusental andra. I Japan hade de flesta av de nya religiösa rörelserna sina rötter inom buddismen, med Sokka Gakkai som den mest kända. Detta föranledde samma historiker att se följande samband: (i) även om de nya religiösa rörelserna uppstår kontinuerligt har de generellt sett en mycket kort livslängd. De som uppstod runt en karismatisk eller profetisk eller uppenbarande gestalt, försvann vanligtvis inom 2–3 år. (ii) De kvarvarande fåtalet kom att erkännas som fullt legitima religiösa traditioner. Man kan betänka, som exempel på detta, mormonerna, Church of Christ-rörelsen, scientist-rörelsen och sjundedagsadventisterna, som alla blev vitt och brett attackerade då de uppstod på 1800-talet, men nu anses vara ”legitima” religiösa samfund. Bahai-samfundet är ett icke-nordamerikanskt exempel på samma fenomen, liksom Sokka Gakkai i Japan med sina buddistiska rötter.

Religionssociologerna gjorde även en viktig observation då de fann att en av skillnaderna mellan de tidigare nya religiösa rörelserna och det senare 1800-talets nordamerikanska rörelser var deras sociala belägenhet. Det är typiskt för nya religiösa rörelser att de uppstår bland samhällets mest utslagna och missgynnade grupper. Detta fenomen kan man lätt känna igen, om man vandrar genom de amerikanska städernas getton (eller Latinamerikas ”favelas” eller de ”squatter towns” som omger Afrikas städer) eller besöker de fattiga på landsbygden. Där skulle man komma att upptäcka en ansenlig mängd tidigare obekanta religiösa grupperingar. Men i dessa sociala förankringar får de inte stor uppmärksamhet. Det nya elementet inom det sena 1900-talets religiösa rörelser var att de lockade till sig människor från andra sociala klasser, ungdom från medel- och övre medelklassen. (Se Bryan Wilson, *The Social Impact of New Religious Movements* [De nya religiösa rörelsernas sociala inverkan], New York, 1981.) Det är inte svårt att föreställa sig medel- eller överklassföräldrarnas vanda då de fick veta att deras 25-åriga son med examen från Harvard nu följde en koreansk Messias, eller att deras 24-åriga dotter med examen från University of Toronto nu sjöng och skanderade ”Hare Krishna-ramsan” på flygplatsen. Men från historiska källor vet vi – som i exemplet med

Thomas av Aquinos föräldrar som höll honom inspärrad i ett år när han ville bli dominikansk munk (då en ny religiös orden) – att ett sådant gensvar ofta uppstod då vuxna barn anammade nya eller okonventionella religiösa traditioner. De ungdomar som lockades av de populära nya religionerna på 1960- och 1970-talen var varken fattiga eller utslagna. De kom från medel- och övre medelklassen. Dessutom var dessa rörelser vanligtvis mycket mindre än vad beskrivningarna i media antydde. I Kanada kunde antalet medlemmar i många av de nya religiösa samfundet räknas i hundra- eller tusental snarare än i tiotusen- eller hundratusental, som dessa nyare samfunds motståndare ofta hävdade. Dock hade vissa grupper i Kanada en större andel anhängare.

De ”nya religionerna” uppvisade för religionsforskarna fenomen, som utmanade en del vedertagna akademiska föreställningar. Men ingen religionsforskare, vad jag vet, hyste några som helst tvivel om att vi i de ”nya religionerna” hade att göra med religiösa fenomen. Om det rörde sig om ”god religion” eller ”dålig religion” var ofta föremål för omfattande offentlig debatt, men forskarna betvivlade aldrig att det verkligen var religiösa fenomen, som vi stött på här. (Se J. Gordon Melton, *Encyclopedic Handbook of Cults in America* [De amerikanska kulternas encyklopedi], New York, 1986 och *The Encyclopedia of American Religions* [Encyklopedi över de amerikanska religionerna], Detroit, 1989, vilka inkluderar de ”nya religionerna”).

IV. Är Scientology en religion?

Den moderna religionsforskning som uppstod under 1800- och 1900-talen måste tydligt särskiljas från teologins klassiska ämnesområden. Även om uppgiften i teologi var redogörelsen om tron på ett visst samhälle (kristna, judar, muslimer, hinduer etc.) – oftast menades den kristna tron i väst – gällde det akademiska studiet av religion att erbjuda en vetenskaplig beskrivning och analys av alla religiösa fenomen. Sålunda blev en av den moderna religionsforskningens första uppgifter att befria religionsdefinitionen från den gängse sammankopplingen med kristendomen. Uppslagsbokens standarddefinition av religion uppvisar fortfarande denna tendens att generellt identifiera religion med speciellt kristendomens och andra monoteistiska lärorens särdrag. De definitionerna antyder ofta att religionens enda eller centrala kännetecken är ”tro på ett Högsta väsende”. Men religionsforskare kände till många och uråldriga religioner, vilka inte hade någon sådan ”tro på ett Högsta väsende”. De viktigaste exemplen var buddismen, speciellt i dess Theravadin-form, där sådan tro uttryckligen förkastades och jainismen, som också uttryckligen förkastade denna tro. Ändå var dessa religioner mer än 2 000 år gamla. Dessutom lade de konfucianska traditionerna minimal vikt vid det transcendentala och maximal vid korrekta mänskliga relationer. Och inom hinduismen mötte man många gudar och gudinnor och inte bara ett ensamt ”Högsta väsende”. Därtill var de oerhört esoteriska

traditionerna inom västerlandets monoteistiska läror ofta kritiska mot själva föreställningen om Gud som ett "Högsta väsende" och insisterade på att Guds verklighet överskred sådana föreställningar. Det ansågs därför vara nödvändigt att få en definition på eller begrepp om religion, som var tillräcklig för att täcka in den vida variation av religiösa traditioner som funnits bland människans samhällen under historiens gång.

På samma gång insåg man att det bland alla mänsklighetens religiösa traditioner fanns en dimension som överskred den jordiska. Dock benämndes denna dimension eller verklighet på vitt varierande sätt. Medan de kristna strävade efter "förening med Gud" eller muslimerna sökte "underkastelse inför Allah", ägnade sig buddisterna mer åt att uppnå "inre upplysning eller satori", hinduerna mer åt att förverkliga "den eviga atman eller självet" och jainisterna sökte odla ett "gott sinnelag". Den religionsdefinition som framkom inom den moderna religionsforskningen innehöll ett delvist erkännande av förekomsten av "ett liv efter detta", som var tillräckligt brett för att kunna innefatta de religioner som antingen saknade begreppet "Högsta väsende" eller uttryckligen förkastade en sådan föreställning till förmån för andra föreställningar om de "Yttersta tingen". Även om alla religioner identifierar en *helig* dimension i livet, så tillskrivs inte detta heliga ett "Högsta väsende" av samtliga.

Fast den västerländska protestantiska kristendomen kan ha lagt särskild tonvikt vid *tron* som religionens centrala punkt, lade andra religiösa riktningar både kristna och icke-kristna, större tonvikt vid *utövandet*. Inom buddismen till exempel, handlar det om utövandet: bruket av den åttafaldiga vägen som ett sätt att övervinna lidandet. I hinduismen hittar man en fullständig väg till de Yttersta tingen genom ett fullständigt levnadssätt, som består av utövande (*rajyoga*) eller arbete (*karmayoga*). Men utövandet består inte enbart av meditation eller begrundan eller handling, utan också av bön, etiskt uppförande, familjerelationer och en mängd andra bruk. Det finns inom alla religiösa traditioner, om än i varierande grad, ett fullkomligt levnadssätt som måste anpassas till religionens ideal och som resulterar i ett liv som exemplifieras i praktiken. Sålunda betraktades ett utövande som överensstämmer med en viss religiös inriktnings ideal och etiska riktlinjer som ytterligare en dimension i förståelsen av religionens sanna väsen. Dessutom består det utövande vi möter inom religiösa samfund och traditioner oftast av ett rituellt sådant.

Den moderna religionsforskningen kom på så sätt att erkänna ytterligare en dimension inom det religiösa livet, nämligen den rituella dimensionen. Riter och ritualer är det religiösa samfundets strukturerade handlingar för att underlätta umgänget med livets yttersta dimensioner. Enligt vissa kinesiska traditioner ansågs riterna avgörande för ett välordnat kosmos och innehöll utstuderade evenemang som kunde sträcka sig över flera dagar.

En del religiösa traditioner tonar ner ritualens betydelse, exempelvis kväkarna, men även deras ”samling i tystnad” kan här anses utgöra en vital del av samfundet. Även om den rituella dimensionen varierar från tradition till tradition – och även inom en tradition, vilket kan ses i den ortodoxa kristendomens rituella prakt och den rituella enkelheten i mennoniternas församlingshus – utgör den dock en dimension av religiöst liv för mänskligheten.

Dessa element av tro, utövande och ritual existerar inte isolerade utan sammanbinds i den religiösa gemenskapen och utformar dess distinkta *levnadssätt* eller *kultur*. Hinduerna utgör då ett folk som delar en samling övertygelser, bruk och riter vilka tjänar till att förenkla deras liv, ett levnadssätt med både jordiska och överjordiska dimensioner. Ordet religion har som latinsk ursprungsform *religare* med betydelsen ”att sammanbinda, förena”, ett ”sammanbindande, förenande”, vilket här kan betraktas i dubbel betydelse. Vi har ”sammanbindande” av det ”mänskliga och det gudomliga” via religionen och ”sammanbindande” av människor i ett religiöst samfund.

Det är genom dessa hänsynstaganden som det inom den moderna religionsforskningen har skapats insikt om religionen som ett *förbund av män och kvinnor förenade genom en samling övertygelser, bruk, beteendemönster och ritualer och vilka, på denna väg, söker relatera det mänskliga till det heliga/gudomliga livet*. Det är emellertid väsentligt att förstå att varje dimension i denna religionsdefinition – samfund, tro, utövande, uppförande, ritual, förhållningssätt och det gudomliga – bör förstås (a) inom en bestämd religiös traditions betingelser och (b) att relativt sett större tonvikt bör, inom en bestämd tradition, läggas vid vissa element framför andra. På så vis kan till exempel religionens ”gemenskaps”-dimension ges större vikt inom den ortodoxa judendomen än inom taoismen eller till och med inom andra judiska förgreningar. På samma sätt kan det gudomliga förstås som en överskridande verklighet, som inom judendomen, eller som inom många hinduiska skolor som ett inneboende, dock oförverkligt, själv. Men sådana variationer kullkastar inte religionsdefinitionen utan pekar helt enkelt bara på den mångfald religiösa fenomen som måste omfattas av en modern vetenskaplig religionsstudie.

Det är i belysning av ovanstående, som vi sedan kan ställa frågan om Scientology är en religion eller ej. Svaret är i korthet ”ja, det är den”. Vi kan göra detta tydligare om vi tar den ovanstående insikten om religion och tar oss an Scientology.

Finner vi inom Scientology-kyrkan en distinkt samling religiösa budskap avseende det mänskliga livets mening och yttersta ände? Även den mest flyktiga kunskap om Scientology-samfundet och dess skriftliga källor kommer att leda en till ett svar på denna fråga som är jakande. Enligt

deras egna utsagor är Scientology ”en tillämpad religiös filosofi och teknologi som löser problem med anden, livet och tanke”. Dessa ”problem med anden, livet och tanke” är inte permanenta utan kan övervinnas, enligt Scientology. Övervinnandet av ”problem med anden, livet och tanke” ligger huvudsakligen, enligt Scientology själv, i medvetenhet och kunskap. Medvetenhetens och kunskapens centrala delar är *thetanen* och de åtta *dynamikerna*. För att de centrala aspekterna i Scientologys tro ska kunna påvisas, krävs det en kort redogörelse.

Enligt Scientology består vår mänskliga natur av olika delar: kroppen, sinnet och *thetanen*. Thetanen inom Scientology motsvarar själen inom kristendomen och anden inom hinduismen. Ett av livets problem är att människan har förlorat medvetenheten om sin sanna natur. Inom Scientology, innebär detta ett medvetande om oss själva som thetaner. Medvetande och kunskap om en själv som thetan är dock väsentligt för välbefinnande och överlevnad. Människan förväxlar ofta sin djupaste verklighet med kroppen eller sinnet, eller ser sig själv som enbart kropp och/eller sinne. Men för scientologen är det väsentligt att människan återfår och erkänner sin andliga natur, eftersom, enligt Scientologys språkbruk: ”man är en thetan.” Som thetan är människan ”andlig, odödlig, och ’praktiskt taget oförstörbar”.

Eftersom självmedvetenheten som thetan har fördunklats av ”engram” eller gått förlorad i förväxlingen av thetanen med kroppen och/eller sinnet, är den huvudsakliga religiösa uppgiften att återställa ens andlighet. Detta är väsentligt då ”thetanen är källan till allt skapande och är själva livet”. Denna medvetenhet är då det första stadiet i utövandet av en religiös metod som på Scientologys språk kommer att leda oss till att bli *Clear*. Enligt Scientology, då människan väl blir medveten om sin sanna natur och ”verklighetens koncentriska cirklar”, kan hon fritt och kreativt, anser scientologerna, fortsätta genom livets åtta dynamiker. (Se *Vad är Scientology?*, 1992 års utgåva)

Enligt Scientology är livets grundläggande budskap överlevnad genom de åtta dynamikerna. Den första dynamiken är ”Självet” eller livsdynamiken för överlevnad som individ. Denna första dynamik existerar inom allt större existenscirklar som sträcker sig ända upp till den åttonde dynamiken, eller oändligheten. Då beskrivningen av de åtta dynamikerna är fundamental inom Scientology, är det lämpligt att kort beskriva varje ”dynamik”. Som redan nämnts börjar dynamikerna med den individuella existensen eller ”Självet” och dess drift till överlevnad och fortsätter sedan vidare genom den andra dynamiken, som Scientology kallar ”kreativitet” eller ”få till stånd saker för framtiden” och som inkluderar familj och uppfostran av barn. Den tredje dynamiken är ”överlevnad för gruppen”, den del av livet som berör frivillig samhällsgemenskap, vänner, företag, nationer och raser. Den fjärde dynamiken är ”människosläktet” eller ”drivkraften till överlevnad genom hela mänskligheten och som hela mänskligheten”. Den femte dynamiken är ”livsformer” eller ”drivkraften i allt levande”

mot överlevnad. Den sjätte dynamiken är det "fysiska universum". Den sjunde dynamiken är den "andliga dynamiken" eller driften "för livet självt att överleva". Den åttonde dynamiken är "drivkraften till existens som OÄNDLIGHET", eller vad andra kallar för "ett Högsta väsende eller Skaparen". "Kunskap om dynamikerna tillåter en att enklare undersöka och förstå livets alla aspekter." (*What is Scientology? [Vad är Scientology?]* 1992 års utgåva, sidan 149.) Det är inom livet som helhet, eller genom de åtta dynamikerna på Scientologys språk, som den religiösa färden och uppgiften sker.

Det är särskilt inom den åttonde dynamiken som man stöter på Scientologys bekräftelse av "vad andra kallar för" det Högsta väsendet eller Skaparen. Men Scientology föredrar uttrycket "oändlighet" då man talar om "alltets totalitet". Scientologys förbehållsamhet beträffande "oändligheten" har paralleller inom andra traditioner. Inför det Yttersta mysterium förordar mystiker inom alla traditioner återhållsamhet, till och med tystnad.

Scientologys tro rörande thetanen har motsvarigheter inom andra religiösa riktningar, liksom dess tro på de åtta dynamikerna och alla tings yttersta andliga natur. Det religiösa sökandet inom Scientology har mer gemensamt med de österländska upplysnings- och förverkligandeprocesserna än de västerländska versionerna av religiöst sökande, vilka har en tendens att betona anpassningen till den gudomliga viljan. En del forskare föreslår till och med att vi i Scientology kan se en version av "teknologiserad buddism" (Se F. Flinn i J. Fichter, edition, *Alternatives to American Mainline Churches* [Alternativ till amerikanska huvudsakliga kyrkor], New York, 1983), medan andra betonar dess paralleller till österländska sinnesutvecklande utövningar. Men man kan i dess tro på de åtta dynamikerna också se likheter med den medeltida visionen av själens vandring mot Gud, vilken kulminerar i identifikationen med det Yttersta mysterium, Gud.

Liksom andra religiösa traditioner betraktar Scientology det religiösa sökandet i huvudsak som terapeutiskt, det vill säga att hanteringen av det mänskliga problemet är en process för förverkligandet av en förlorad eller latent mänsklig andlig kraft eller livsdimension. Inom buddismen innebär problemet och processen att man rör sig från ett oupplyst tillstånd till ett upplyst och inom kristendomen från synd till förlösning, medan det inom Scientology innebär att man rör sig från "preclear" till "Clear" och sedan vidare. Här förstås tillståndet Clear som en medvetenhet om ens andliga natur och insikten om ens andliga frihet, befriad från tidigare upplevelsers börda och kapabel att leva en rationell och moralisk tillvaro. Inom Scientology är detta det religiösa sökandets natur, målet för religiös strävan. Detta sökande upphör dock inte med tillståndet Clear utan fortsätter vidare mot högre nivåer av andligt medvetande och förmåga på de högre nivåerna eller de "Opererande thetan"-nivåerna. På dessa högre nivåer

har man förmågan att bemästra sig själv och sin omgivning eller, som den scientologiska doktrinen uttrycker det: att vara ”orsak över liv, tanke, materia, energi, rum och tid”.

Till de ovan beskrivna trossatserna finns alltså kopplat ett religiöst utövande och en metodik. Denna dimension inom Scientology beskrivs av scientologerna själva ofta som ”teknologi”, eller metoderna för att tillämpa principerna. Som central del av det religiösa utövandet inom Scientology återfinns fenomenet *auditering*, av scientologer ansett som ett sakrament. Det här är en process genom vilken man blir medveten om dolda andliga barriärer, som hindrar en från att bli medveten om sin grundläggande andliga natur som thetan och från att på ett riktigt sätt kunna bruka denna natur. Dessa hinder mot ett till fullo fungerande eller förverkligat liv kallas ”engram”. En religiös artefakt kallad ”E-metern” används i auditering för att hjälpa församlingsmedlemmar och Scientology-anhängare att känna igen och övervinna dessa negativa blockeringar på vägen mot Clear. (Se L. Ron Hubbard, *The Volunteer Minister's Handbook*, Los Angeles, 1976.) Auditeringsprocessen utspinner sig mellan en religiös specialist – en *auditör* som är en pastor eller som utbildas till pastor inom Scientology-kyrkan – och den person som blir auditerad, en *preclear*. Med förutbestämda procedurer och frågeställningar avser auditeringsprocessen att göra en preclear medveten om vad han eller hon är och att kunna utveckla sin förmåga att leva på ett mer effektivt sätt. Scientologer anser att ett sådant förfarande kommer att tillåta en person att röra sig från ”en nivå av andlig blindhet till den sanna glädjen i en andlig tillvaro”.

Sådana tillvägagångssätt har motsvarigheter inom andra traditioners andliga discipliner, vilka på liknande sätt söker uppväcka den inre andliga naturen. Även om tekniken bakom Scientologys E-meter är unik i vårt århundrade, är den bakomliggande idén det inte. Den påminner om mandalans roll inom vissa buddistiska traditioner eller de meditativa hjälpmedel, som man kan hitta i andra österländska traditioner.

Till yttermera visso anser scientologerna att L. Ron Hubbard lyckats uppnå både insikt om verklighetens natur och åstadkomma en praktisk teknologi för återvinnandet av mänsklighetens sanna natur. Hubbards skrifter fungerar inom det scientologiska samfundet som auktoritativa texter på samma sätt som andra religioners heliga texter: Vedalitteraturen inom hinduismen, buddismens sutra etc. Hubbards insikter handlar enligt scientologerna inte enbart om ren trosförvisning, eftersom dessa kan bekräftas genom direkta upplevelser i utövandet av de religiösa metoder som Hubbard tänkt ut. Detta påminner också om uråldrig buddistisk visdom som prioriterar erfarenhet.

Det scientologiska utövandet sträcker sig bortom den centrala religiösa teknologin och förfaringssättet, eftersom alla handlingar när man rör sig mot tillståndet Clear och högre blir friare, mer dynamiska och betydelsefulla. På vägen mot det slutmålet studerar scientologerna sina texter, prövar sin tro, agerar i det omgivande samhället, utvecklar sitt inre liv, gifter sig, och i alla sina handlingar och sitt uppförande söker förverkliga lärans ideal. Inom Scientology-litteraturen återfinns man talrika hänvisningar till ”uppträdandekodexar” och andra etiska riktlinjer som är tänkta att forma scientologernas liv.

En religion består inte enbart av en samling lärosatser, riter och handlingar, utan är också en mänsklig gemenskap sammanhållen av tro, bruk och riter. Inom Scientology finner vi även denna dimension av det religiösa livet. Grupper av scientologer i många delar av världen samlas regelbundet till religiös samvaro. De ägnar sig åt predikningar, läsande ur Scientologys heliga skrifter, lyssnande på L. Ron Hubbards inspelade föreläsningar m.m., handlingar som avser att fördjupa ens åtagande till läran och till att sprida kunskap om läran till andra. Samfundet är uppbyggt av dem som inom Scientology har funnit svar och teknologier som tar itu med livets grundläggande frågor. (Se Eileen Barker, *New Religious Movements, A Practical Introduction*, London, 1989.)

Slutsats: I ljuset av denna granskning av Scientology i relation till den moderna vetenskapliga religionsdefinitionen står det klart att Scientology är en religion. Den har sina egna distinkta övertygelser om och redovisningar av en fördold andlig ordning, ett eget distinkt religiöst utövande och rituellt liv, egna auktoritativa texter och samfundsbefrämjande aktiviteter.

V. Är Scientology ett dyrkande samfund?

På samma sätt som den moderna vetenskapens religionsdefinition har funnit det nödvändigt att utvidga sin definition till att omfatta olika slags religiösa beteenden, utövanden och övertygelser som rör sig bortom den västerländska monoteismens gränser, så har den moderna definitionen även i sin uppfattning av ”dyrkan” tvingats söka sig utanför det västerländska kontextet, så att de österländska traditionernas religiösa och andliga liv ska kunna innefattas.

Ur ett historiskt och globalt perspektiv möter religionsforskaren vitt skiftande ”beteenden och handlingar avseende andakt”. De inhemska folkens kosmiska religiösa traditioner avstämmer dyrkansaktiviteterna mot naturens och Skaparens kosmiska rytm. I stort sett alla samhällets aktiviteter – från jakt till sådd, från födsel till död – föregicks av ritual eller tillbedjan. Inom de

västerländska, historiska religiösa traditionerna ingår bön och ritual som det dyrkande samhällets centrala handlingar. Här sträcker de sig från ihågkommande av Allah i fem dagliga böneakter till högtidsdagarnas påminnelse om pakten med Jahve och de dagliga romersk-katolska mässornas upphöjande av ”Jesu kropp”. Inom de österländska lärornas traditioner kan andakt gestaltas i yogautövarens tysta meditationsövningar i Himalayas isolering, i de himmelsklädda jainisternas repetitiva skanderande inför avbilden av en ”förverkligad själ”, de utstuderade shintoritualerna med närvarande ”kami”, som existerar i varje vattendroppe eller löv, eller i de tibetanska buddisternas (vilka förkastar föreställningen om en skapelsegud) veckolånga gudstjänster med ”skanderande och bön”. Moderna religionsstuderande kom i allmänhet att betrakta andakten som religiösa handlingar vilka förenklar umgänge med, eller inrättande efter det fördolda heliga. Globalt och historiskt sett består detta av en rad olika handlingar och beteenden.

Inom Scientology-kyrkan finner vi ett brett spektrum av andaktsaktiviteter avsedda att förenkla umgänge med och inrättande efter det heliga. Detta kan ses i deras *auditerings*-aktivitet (beskrivet ovan) och i deras *utbildning*. Auditering är den teknik som förflyttar en från ”preclear” till ”Clear” och sedan vidare; det är Scientologys sätt att underlätta medvetenheten om en själv som en odödlig andlig varelse, *thetanen*, och den osedda dimension som utgör det religiösa livets huvudtema. Men inom Scientology har bruket av utbildning lika stor betydelse. I auditering befrias man; genom utbildning *förblir* man fri och lär sig ”fullfölja avsikten att förbättra tillstånd i livet”.

Som tidigare påpekats befinner sig en bestämd traditions olika former av andakt i samklang med dess uppfattning om vad som är heligt och/eller slutgiltigt. För Scientology, är utbildningen den aktivitet som möjliggör förflyttning via de åtta dynamikerna och upp mot den åttonde dynamiken eller oändligheten. Inom Scientology är utbildningen varken slumpmässig eller handlar om ren ”inlärning”. Det är snarare att röra sig framåt i en exakt sekvens – i personens egen takt och enligt ett ”kontrollblad” – i syfte att inhämta väsentlig kunskap och förmåga att tillämpa denna kunskap i det dagliga livet. Scientology erbjuder en hel rad utbildningskurser, från introduktioner till de som förmedlar ”kunskaper om en thetans högsta förmågor”.

Mer bekanta former av dyrkande handlingar kan hittas i de samfundsritualer som utförs, då scientologer samlas för riter och ceremonier. Scientology-litteraturen innehåller riter och ritualer, vilka markerar större händelser i livscykeln: födelse, namngivning, äktenskap och död. Ur det scientologiska samfundets perspektiv knyter dessa riter och ritualer samman livshändelserna med livets heligaste djup. (Se L. Ron Hubbard, *The Scientology Religion*,

London, 1974, för beskrivning av några av riterna och ritualerna.) Scientologys ritualer i denna livscykel har motsvarigheter inom i stort sett alla andra religioner. Sådana ritualer befäster övertygelsen om att människans liv är sammankopplat med en osedd andlig dimension, som måste igenkännas och erkännas, om människans liv ska kunna uppnå helhet och fullbordan.

Dyrkande handlingar kan vara både individuella och gemensamma. När det gäller bönen, är det förmodligen alldeles uppenbart, men det gäller också meditationshandlingarna och de andliga övningarna. Vare sig sufin är i enskild bön eller i umgänge med andra i en virvlande bönedans, så deltar han i andaktsaktiviteter. Vare sig buddisten befinner sig i djup och ensam bön på bergsslutningen eller i skanderandet av en *sutra* i samvaro med andra, så finner man handlingar av dyrkan.

I Scientology möter man både individuell och gemensam dyrkan. Men i Scientology, liksom i de österländska traditionerna för förverkligande, är den individuella ansträngningen central. Denna förverkligandeprocess eller förflyttning mot total andlig frihet, involverar auditering och utbildning inom Scientology. Dess motsvarighet finns i det österländska traditionernas "guru-lärjunge-förhållandet". I "guru-lärjunge-förhållandet" består den huvudsakliga dyrkan av inre handlingar, vilka inom hinduismen underlättar stegen mot förverkligandet av *atman*, själen, som även benämns det "slutgiltiga". Dessa inåtriktade rörelser kan vara sammankopplade med vissa utåtriktade handlingar såsom yogaställningar eller andningstekniker eller till och med vissa inåtriktade handlingar såsom framkallandet av en bild. De inåtriktade andliga rörelserna kan utvecklas över en kortare eller längre tid och är en del av den hängivnes dyrkan. I många österländska traditioner kan en individs asketiska och meditativa tränings- och disciplinbefordrande aktiviteter, som är avsedda att berika det andliga livet, utvecklas under många månader eller år eller i huvudsaklig ensamhet, efter att mästaren har pekat ut riktningen. Även om övningen utförs i ensamhet, är den fortfarande kopplad till samhällslivet genom de delade övertygelserna, tron och de gemensamma handlingarna. Detta är inom Scientology det rätta sammanhanget för auditering och utbildning där förhållandet mellan den religiöse vägledaren och den individuella novisen som det centrala. Återigen finns motsvarigheter i den kristna klostertraditionens andlige handledare, den protestantiska traditionens pastor, den indiska traditionens guru och laman inom Tibets buddistiska tradition.

Dessa inåtriktade andliga handlingar förenade med auditering och utbildning för att underlätta utvecklingen av personens andliga natur är inom Scientology kopplade till en växande religiös kunskap och fortbildning. I det scientologiska sammanhanget innebär detta huvudsakligen ett studium av L. Ron Hubbards skrivna och inspelade föreläsningar i Dianetics och Scientology.

(Men det inkluderar även de kurser han utvecklade och de filmer han skrev manus för och regisserade.) Återigen hittar man inom olika traditioner denna koppling mellan det andliga utövandet och skriftstudiet. Den klassiske indiske yogautövaren både tränar sig i spartanskt leverne och studerar sin Vedalitteratur. Den hängivne muslimen studerar koranen och iakttar fastemånaden. Dessa aktiviteter anses förstärka varandra på den andliga vandringen.

Slutsats: Såsom denna undersökning av Scientologys utövande och aktiviteter belyser, drar jag slutsatsen att Scientology verkligen ägnar sig åt dyrkan i sina helgedomar, på det sätt som detta begrepp förstås av den moderna religionsforskningen. Scientologernas aktiviteter i dessa sammanfaller med den rad mönster och bruk som återfinns i människans religiösa liv.

M. DARROL BRYANT

26 september 1994